

MIGRACIJA, SEKS IN ZGODOVINA: AFRIKA/EVROPA

*Raziskava o delu, teoriji, aktivizmu in migraciji iz Afrike v Evropo v 21. stoletju
(Zakaj je Afrika prekleta v Evropi?)*

Marina Gržinić, Aina Šmid, Tjaša Kancler

INTERVJU Z AIGUL HAKIMOVO

Kje: Socialni center ROG, Ljubljana

Pogovarjala se je Marina Gržinić

Snemalx je Tjaša Kancler

2013

Intervju z Aigul Hakimovo, Ljubljana. Hakimova je aktivistka skupine Dostjel, Nevidnih delavcev sveta in Socialnega centra Rog (SC Rog). Intervju smo posneli v SC Rog, ki je simbol avtonomne kulture in družbenega upora v Ljubljani. Leta 2006, (24 marca) je skupina aktivistov zasedla zapuščen kompleks nekdanje tovarne Rog (tovarne koles) v centru Ljubljane. Po zasedbi so skvoterji ustanovili avtonomno kulturno, socialno in politično produkcijo SC Rog. Leta 2013 so ob 7 obletnici zasedbe tovarne zapisali, da se obletnica dogaja v kontekstu družbenega vrenja, vstaj, nepovratne krize neoliberalnega načina vladanja, v kontekstu začetka množičnega premišljevanja, upiranja in iskanja alternativ.

Marina Gržinić: Torej, prvo vprašanje ki se postavi je zakaj hočemo delati intervju s teboj? Ne samo ker si ena izmed glavnih aktivističnih akterk in res pomembna v smislu zgodovine Ljubljane in Slovenije, ustvarjanja razlike, ustvarjanja možnosti za neko drugačno življenje, ne samo na področju kulture ampak tudi tega socialnega in političnega prostora, ampak tudi ker si v bistvu že v enih posnetkih, ki sem jih gledala in ki smo jih tudi vključili v nekaterih filmih, leta 2007, še pred to veliko krizo, pred tem kar se zdaj dogaja, tem totalnim razsulom Slovenije, odlično ocenila, da se je vse tisto kar je bilo delano na področju kulture na enkrat sprevrglo popolnoma v nič; vse to že prej v povezavi z izbrisanimi in drugimi deli te družbe, kateri niso bili spoznani kot taki. In prav iz tistega vira, si točno znala povedati, da vsa ta "mala" zgodovina vedno bolj drsi v to nično točko, točko popolnega razsula. In zato me zdaj zanima, če bi iz tega trenutka lahko dala neko oceno, kaj vidiš, kaj se je dogajalo v zadnjih dvajsetih letih te slovenske scene, kje smo zdaj?

Aigul Hakimova: Jaz sem prišla v Slovenijo leta 2001 in sem se zaradi določenih okoliščin nekako takoj znašla znotraj aktivističnih skupin in sem tako tudi začela spoznavati samo sebe, kajti ne rodimo se z določenim prepričanjem, na kakšen način je treba živeti, itn., ampak te okolica na nek način prisili, ni nujno da je to prisila, ampak bolj v pozitivnem smislu te besede, da se začneš ukvarjati z nekaterimi stvarmi, ki so spregledane, ki jih večina ne dojame, ne vidi. In če pogledam na leto 2013, torej letos, bi rekla da so se stvari nekako izboljšale, niso se izboljšale v smislu nekih političnih gibanj, ki bi storili nekaj v tej smeri, ampak so se izboljšale zaradi tega ker so ljudje potisnjeni na rob in smo bili letos in lani priča nekemu spontanemu odzivu večine ljudi, ki so bili deset let nazaj tiho in niso niti zaznali poskusov s strani raznih političnih skupin in gibanj, ki so opozarjali na probleme migracij, neoliberalnih reform, na probleme izbranih, žensk v družbi in LGBT skupnosti. Torej, jaz bi rekla da je ta vstaja, – ki je letos prispevala veliko v premislek, predvsem aktivistom in

vsem tistim, ki so bili zelo aktivni zadnjih deset let, – ustvarila hkrati nek zaključek. Ugotovili smo, da smo delovali v pravi smeri, a da hkrati nismo bili zmožni predvideti, da obstaja velik del Slovenije kot družbe, pa tudi Evrope in sveta, ki je prav tako na strani tistih, ki jim gre za boljši svet. Je pa en minus v vsem tem in ta je, da je ta družba, ki je imela dovolj prodorne vstaje, spregledala določena vprašanja, ki so bila vedno aktualna, to so vprašanje LGBT skupnosti, izbrisanih in še najbolj vprašanja, ki se vežejo na migracije. Torej, znotraj vstaje, in to smo se pogovarjali tudi z drugimi aktivisti, v tem trenutku nimamo možnosti, da bi na novo vzpostavili in delovali na področju kot so centri za tujce, azilni domovi, problemov tujcev in prosilcev za azil in beguncev. Ker vse te »austerity measures« (varčevalni ukrepi) oz. vse te mere, ki jih zdaj sprejemajo države, pritiskajo na vsakega slehernika in vsak slehernik se na nek način bori, da bi preživel, bori se zase, in družba, ki se bori zase nima empatije, nima časa, da bi se hkrati borila za vse druge. Zato ker boriti se zase je eno, boriti se za najšibkejšega, to je pa nekaj dodatnega, nekaj drugega. To mi je bilo najbolj očitno po teh šestih mesecih vstaje, ker smo se kar naenkrat zbudili in ugotovili da ne delamo ničesar oz. praktično zelo malo v smeri migracij, torej v smeri konkretnih migracij.

Marina Gržinić: Moje vprašanje bi bilo, zakaj misliš da je to bilo spregledano, to je jasno in mislim da dokler to ne bo postavljeno v središče teh vstajniških vprašanj, ker so te tri točke, ključne točke boja in preko njih lahko zahtevaš za vse dobro, - če vključiš pozicije migrantov, izbrisanih, mislim da so izbrisani prvi na tej celi liniji in potem tudi LGBT, - torej zakaj misliš, da je bilo to spregledano? Ker jaz to čutim že najmanj trideset let, vsakič na drugačen način, ker sem tudi migrant, prišla sem iz Hrvaške, ampak to se ne da več primerjati, namreč, ko se zgodijo izbrisani. Izbrisani se ne zgodijo kot nek dogodek, ampak so sproducirani in postanejo tisti splošni zastavek za konstitucijo slovenske družbe, na enih nekrofilskih in sovražnih temeljih, tako je ta narod dobil svojo suverenost, a zakaj vse to? Imeli smo teorijo, od psihoanalize, vse te napredne teoretične misli, itn., ampak kako se je zgodilo da so te zadeve bile postavljene na margino, da tudi ko je prišlo do vstaje, ki je slonela na aktivistih, ki so imeli zelo napredna politična stališča, – veš kaj se dogaja, kje postavljaš, meriš svoj prst, – kako je možno da to izpade iz vseh teh vstajniških korakov?

Aigul Hakimova: To se mi zdi zelo dobro vprašanje, ker je bila specifična vstaja 2012-2013 na nek način homogenizacija družbe, ki je slovenska družba, in znotraj antikapitalističnega bloka je bilo narejenih nekaj poizkusov in tudi dogodkov, ki so kritizirali nacionalizem znotraj te vstaje. Skratka ljudje so se združevali nekako kot narod in izgleda, da so znotraj tega videli emancipativnost svoje vstaje, in razen določenih korakov, ki jih je naredil antikapitalistični blok v diskurzivnem smislu, ni bila ravno posebej očitna razpršenost tega gibanja. Vstaja je bila koncentrirana na to, da bi se znebili te prejšnje oblasti in potem so se formirale skupine, ki so se odločile da bodo na podlagi teh vstaj začele delati svojo agendo, kar se mi zdi legitimno z vidika reprezentativne demokracije, je pa to bilo problematično z vidika vseh, ki so hoteli spremembe na tak način, da ne bi zahtevali spremembe le zase, ki bi prišla od zgoraj, ampak so bili pripravljeni in upam da so še vedno pripravljeni delati tako, da bi zgradili drugačen svet, kot so včasih govorili Zapatisti, »Drugačen svet je mogoč«. Ne zaradi tega, ker boš ti zdaj zahteval spremembo oblasti, se boš prilagodil, napisal agendo, postal del enega in istega demokratičnega sistema, ki se predstavlja le preko parlamentarnih strank, ampak da boš začel delati na majhnih področjih, da boš

eksperimental in začel širiti metode delovanja in na ta način oblikoval nekaj novega, kar bi bilo posebej dobro za marginalizirane dele družbe.

Navkljub temu bi rekla da je pozitivna plat te vstaje ta, da sem jaz kot migrantka, kot punca, ki nima slovenskega državljanstva in moja družina prav tako ne, in tako je to z vsemi ljudmi, ki uradno ne spadajo v narod, v tem birokratskem smislu, -da smo bili enakovreden del vstaje, to je bilo super. Ko govorimo na primer o identitetni politiki, najprej si migrant, potem delavec in morda še nekdo, na vstajah se je ta linija zabrisala, kar mi je bilo všeč. Na vstajah si bil vstajnik, ni bilo važno ali si iz Maribora, Ljubljane, Kopra, ali si delavec v tovarni ali pa imaš malo boljšo službo, ali si brezposeln ali si študent. Tako da je bil tisti moment dogodka, ko te dogodek prevzame, zelo odprt in enakovreden. Je pa res da je težava tistih drugih, oziroma tistih, ki jih hočejo kot take, kot druge tudi predstaviti, v Evropi, ravno v tem, da jih hočejo potisniti na rob dvakrat; prvič s strani kapitalistične delovne ureditve in drugič s strani nacionalne zakonodaje. Mi smo se pogovarjali v socialnem centru Rog o vprašanju Evrope in evropskega državljanstva, to je bilo zelo zanimivo. Ideja evropskega državljanstva se zdi zelo odprta. Skušamo imeti proste meje, svobodo gibanja za večino prebivalstva znotraj EU, hkrati pa ni ta nacionalni kontekst nič manjši glede na Evropsko Unijo. Torej, če hočeš biti državljan EU kot take, kot velike formacije, ki naj bi imela zabrisane meje, moraš biti vseeno najprej državljan ene od nacionalnih držav. Torej, ali sem jaz Evropejka? Ne, nisem. Sem najprej državljanica Slovenije, "Slovenka" in šele potem sem pripadnik Evropske Skupnosti. In tukaj so te omejitve. Ampak če povem po pravici, ne glede na vse te probleme, ki jih prinaša Evropska Unija, s svojimi več ali manj ekonomskimi projekti, takoimenovano fiskalno evropsko politiko, je meni zdaj kot migrantki iz »tretjih držav« bistveno lažje živeti, ta del je zdaj bistveno boljši. Če sem pred tremi leti hotela potovati na Balkan sem rabila tranzitno vizo te države, zdaj pa ne rabim več nobenih dokumentov. Skratka meje se sproščajo tudi za ljudi, čeprav na eni strani...

Marina Gržinić: Ampak, a je to res, da se meje sproščajo? Mislim, da se meje sproščajo za določene skupine, ampak kar najbolj bode v oči je afriška pozicija, pozicija nekoga, ki prihaja iz Afrike. Mislim, da je ta pozicija najbolj potisnjena ob stran, tako da pravzaprav če danes nisi politik, ne moreš priti iz Afrike, ne moreš enostavno vložiti papirje in reči zdaj bom potoval. Če si moški, če imaš neka določena leta in če hočeš recimo priti in si najti neko službo v Evropi, to je nemogoče. Lahko prideš kot azilant in potem greš skozi najbolj represivno politiko. Ta »clash« se mi zdi, da je dal enim skupinam neke možnosti ampak cena tega je, da je en cel kontinent dobesedno izključen, marginaliziran, diskriminiran, dobesedno izvržen iz Evrope, in mislim da tudi v Rusiji, ki ni del EU, ni nič boljše, nič lažje. Vprašanje, ki se postavlja je kako to zgodovinsko zaznati, kaj to pomeni, kakšni so naši pogledi na to? Kaj to pomeni, ker kapitalizem vedno tako deluje, da daje neke možnosti po izbojevanem boju, kajti nič ni podarjeno, vse je izbojevano, toda na drugi strani te razredne linije, ki se definira danes drugače, ti drugi ostajajo drugi.

Aigul Hakimova: Za migrante, ki so že notri so stvari bistveno lažje, jaz zdaj govorim zelo pragmatično izhajajoč iz svoje lastne izkušnje, je pa res da ta trdnjava, »fortress Europe« (trdnjava Evropa) ima svoje (mogoče je malo prehud izraz) fašistične meje, ki jih vzpostavlja. Mi smo imeli znotraj socialnega centra Rog gibanje prosilcev za azil in gibanje se je imenovalo »Svet za vsakogar«, ne samo za vse ampak za vsakogar, in to so bili fantje iz Afrike, Rusije, Ukrajine, Kazahstana, ki so

se uprli režimu EU, ki ureja zunanje meje in hkrati »ureja« vsakega, ki je uspel nekako to mejo prečkati od znotraj. Najprej ko prideš na mejo te nočejo spustiti, moraš se ponižati, v nekaterih primerih te bodo brutalno pretepli, celo ubili. Potem ko enkrat prideš noter postaneš del nekega zelorepresivnega sistema in ta represivni sistem je institucionaliziran. To pomeni da ti ne dovolijo, da si prost in si takoj ujet v ta njihov sistem. Česar se EU boji in zaradi česar je pripravljena sprejeti mehanizme izločanja ljudi, deportacije, odstranjevanja? V Sloveniji se je center za tujce nekoč imenoval »Center za odstranjevanje tujcev«. Te pogodbe, ki so jih podpisovale evropske oblasti za enkrat omogočajo le eno in to je trpljenje, ki traja od pet do deset let. Za nekoga, ki praktično nima nikakršne možnosti, da lahko uspe v tej družbi, da se pridruži temu okolju in prostovoljno asimilira, integrira, za te obstaja le izraz »evropska integracija«. In ti fantje, ki so opozarjali na probleme azilnega doma v Ljubljani so govorili o režimu, ki je bil zelo podoben režimu koncentracijskega taborišča. Vedno imaš nadrejenega, torej ti nadrejeni živijo in delajo skupaj v istem prostoru kjer ti spiš, živiš imaš otroke, kuhaš, se hraniš,... hišni režim je bil tak da moraš vstajati ob določeni uri in se vrniti ob določeni uri če ne, te ne bodo spustili noter.

Znotraj azilnega doma je obstajal zaprt oddelek z rešetkami, kjer si bil zaprt do štirih mesecev. To je prvo kar se tiče samega fizičnega bivanja (zaprtega), drugo pa so neskončni postopki, ki so trajali leta in leta brez možnosti, da bi sam nekaj zaslužil, da bi se zaposlil in preživel. Torej eno je, da obstaja vsesplošna prepoved za državljane »tretjega sveta«, ki vstopijo na to območje in to velja predvsem za države Afrike in praktično za vse države bivše Sovjetske Zveze. Mlad fant, neporočen, ki nima svojega lastnega premoženja, ki nima stalnih dohodkov, nima nobene možnosti da si pridobi vsaj dvotedenski vizum za prebivanje v EU, tudi če ima garanta, ki že živi v EU, tudi če ima sorodnike, ki že imajo dovoljenje za stalno prebivanje. Tako so strogi, ker se bojijo da bodo ljudje ostali.

Pravzaprav je to zelo hinavsko. Po drugi strani država omejuje, država segregira in celo dela filter kakšnega migranta bi želela v tej državi. Izobraženega, tistega ki bi se najhitreje prilagodil tem okoliščinam. Katere so te okoliščine? Take, da si pripravljen delat, 6 dni, od 8 do 12 ur, da si tih, da najmanj misliš s svojo glavo, da si podrejen tem kapitalističnem pravilom in tako delaj.

Če si tak, potem ja, morda, a če pa nočeš ubogati vsega tega kapitalističnega sistema s hudo nacionalno birokracijo, rasistično, diskriminatorno, celo še huje, potem pa nisi več zaželen. Svoboda mišljenja, svoboda gibanja, upor proti, razredni boj, če se borijo migranti in imajo geslo ne samo ene populacije, ki je izvzeta izven večine, ampak se bodo hkrati borili za boljše pogoje dela, to je nekaj najlepšega; ker so migranti izpostavljeni večji eksploataciji, izkoriščanju, so zelo krhki v določenih zadevah in hkrati ker so tako izkoriščani imajo to moč, da se uprejo. Zato po vsem svetu vključno z ZDA in Evropo slišimo za močne imigrantske boje, upore, ki privedejo, premaknejo meje dojemanja demokracije kot take.

Zelo hinavsko je, da so prebivalci EU sprejeli koncept, – ki je zelo populističen in ki ga ljudje radi navajajo, predvsem politika, a tudi Slovenija ga je sprejela, – t.i. strategije ekonomskih migracij. Ta pa predvideva da do leta 2050 Slovenija potrebuje določeno število delavcev, da obdrži svojo ekonomijo, da je samozadostna vsaj v mejah človeškega resursa in seveda bodo tako odprli mejo in migranti bodo delali za

to tedaj ostarelo prebivalstvo. Zelo hinavsko, hočem vas, ampak hočem vas pod svojimi lastnimi pogoji. Če pa ne boste sprejeli mojih pogojev potem pa boste del represije Schengenske meje. To se dobro kaže v vseh teh španskih mestih kot je Melilla, ki so vsa ograjena, ali ko analiziramo vse te centre za tujce, ki pa se gradijo onkraj Schengenske meje. To pa je eksternalizacija Schengenskih meja. Evropska unija pravi, da ji bo tako lažje kontrolirati migracijske tokove znotraj EU, če bo gradila centre za tujce na območju Ukrajine, Maroka, Severnoafriških držav. Tako bo EU lažje filtrirala ljudi. Tam bo pustila 10 000 ljudi, 10 000 jih bo obdržala. Kaj se bo dogajalo z 10 000, ki sem jih pustil tam pa me ne zanima. To je ta hinavščina, ki se izgubi znotraj evropske birokracije. Tisti, ki opozarjajo na to hinavščino, so preprosto delavci, ljudje brez papirjev, izbrisani, ker občutijo to v svojem vsakdanjem življenju. To se dogaja vsak dan.

Meni je žal, da ko smo dali eno izkušnjo čez, izkušnjo nevidnih delavcev sveta, smo dejansko zgoreli. Po drugi strani smo končno zelo pragmatično z lastnimi telesi došli, kaj pomeni biti migrant, delavec, brez pravic (te so nične), ki so zmanipulirane s strani delodajalcev. Delavci so pa brez možnosti integracije in brez nobene možnosti, da bi poskusili drugačno življenje.

Tako imajo migranti, ki so še prekerci, in ki nimajo vseh papirjev, drugačen status ko vsi drugi. Nimaš stalne zaposlitve. To je meja razrednega boja. Sicer se mi zdi, v zadnjem času, da vsakdo ko zasliši da nekdo govori o razrednem boju, pomisli na nekaj kar se dogajalo v 19. stoletju ali v začetku 20. stoletja. Toda ne dojame da je to del našega sedanjega vsakdanjika. Zato mi je všeč v Evropi, ker se odpira vprašanje prekernih delavcev, ki nimajo nobenih pogojev, da bi akumulirali pravice, ki so izhajali iz klasičnega delavstva. To pa smo mi. Tisti, ki smo v socialnem centru Rog, ki nas je devetdeset procentov, delamo 10 let ampak nimamo akumuliranih pravic za penzijo ali podobno.

Marina Gržinić: Kaj misliš, da je treba narediti? Glede, da si tako natančno vse to definirala. Zelo plastično si povezala in pokazala, na vse te probleme, da gre za nek milje, ki je center teh problemov. Kaj po vsem, kaj si povedala, izkusila, definirala, re-artikulirala, in to ne samo ti, ampak tudi z drugimi skupaj, je še treba narediti? Kaj je še možno narediti? Vse je jasno. Kaj je še na voljo, kaj boste naredili? Tudi kar se nas tiče, nas vstajnikov, kaj se še da narediti?

Aigul Hakimova: Recimo nekateri vstajniki imajo nek določen recept, in ta recept je zelo preprost, narediš stranko, poskušaš, a je to boljša stranka kot druge. Glede samih migracij pa smo bili na festivalu Transforma. Pogovarjali smo se da bi morali ponovno odpirati vprašanja o migracijah, mobilizirati, začeti delati alternativne ekonomije, recimo kot so kooperative. V bistvu se je treba združiti, veliko je treba potovati, se učiti, nekako biti del večjih gibanj, ne strankarskih, ne sindikalističnih, ampak preprostih socialnih gibanj od spodaj. Nekateri države imajo zelo močno tradicijo glede tega. Treba je tudi eksperimentirati, iti malo čez mejo, ki je pred nami, prečkati to mejo. Prihodnost EU je glede na to kar se trenutno dogaja odprta za boje. Preko vstaje, boja, bodo ljudje prišli do boljših pravic. Drugače bomo Babilon, v smislu kot ga vsi radi uporabljajo, da bodo ljudje, ki bodo vedno ostajali na robu in bo nenehna ciklična reprodukcija kapitalistične elite, brez tega vmesnika.

Marina Gržinić: Na koncu me zanima, to mesto, kjer snemamo, socialni center Rog, ker tu snemamo namenoma, načrtno. Ko se je socialni center Rog konstituiral je predstavljal tudi razliko do centra Metelkova, ki je imel vlogo v devetdesetih letih. Tudi skupščine, akcije, teme, so odprle neke druge možnosti. Mnogokatera vprašanja, so bila tukaj postavljena prvič, veliko akcij ste izpeljali in po letu 2000 ste bili odgovor na globalni kapitalizem. Torej kakšno je stanje danes, kaj se dogaja? Kaj je s to skupino ljudi, ki je bila zelo močna, kaj je s temi projekti? Kaj počnete in kaj boste počeli?

Aigul Hakimova: Rog je zelo dober primer na kašen način od zunaj funkcionira kapitalizem. Po razpadu Jugoslavije, ko so propadle tovarne, ko je privatna lastnina postala sveta krava, so se ljudje odločili, da bodo nekatere stvari vzeli v svoje roke. Pokazali so na to družbo, ki sloni na privatni lastnini, tudi na mestno občino Ljubljana. Šlo je z eno besedo za vprašanje mesta. To je politično vprašanje. Jaz živim v tem mestu. To mesto je moje mesto. Živim v tem mestu in hočem biti del tega mesta. Hočem vplivati na stvari v tem mestu. Hočem imeti stvari v tem mestu, ki si jih lahko privoščim. Zadnjih 20 let pa imamo situacijo, da vsaka mlada družina, ki živi v tem mestu in nima privatne lastnine, si v tem mestu ne more nič privoščiti. Hočem iti ven zvečer, a si tega ne morem privoščiti, ker je onkraj mojih zmožnosti, ali je onkraj mojih materialnih ali celo mentalnih zmožnosti. Zakaj ne obstajajo svobodni prostori, da vsak praktično lahko pride, da ustvarja, a da nima nekega direktorja nad sabo, ki bo naredil enoletni plan, ki bo povabil določene ljudi, ki bodo delali na tem projektu in ki bodo plačani, a vsi ostali bodo morali poiskati plačilo drugje, da sploh sodelujejo.

Trenutno je v Rogu precej aktivnih skupin, čeprav proizvajajo bistveno manj kot prej. Ljudje se sčasoma iztrošijo, moraš vložiti veliko energije, da imaš osnovno infrastrukturo, elektriko, računalnik, prostor. Mestna občina Ljubljana je spet imela posvet o Rogu. Mestna občina Ljubljana hoče urediti ta prostor. Lepa bela Ljubljana hoče spet tukaj imeti en center, tukaj bodo parkirišča, in to bo to. Seveda bo odprto, pravijo, da bodo imeli knjižnico za okoliško prebivalstvo. A jasno je da je ideja zgrešena, ker ko bo enkrat zadeva tukaj urejena bo ta imela zelo drugačno formo organizacije. Ta bo od zgoraj navzdol. Vse skupine, ki sedaj delujejo to počnejo na horizontalen način, preko skupščin, pogovorov, so svobodne.. ko na tebe nobeden ne pritiska, imaš boljše ideje, ...a tega ne bo več. A spet pritiskajo, hočejo svoj prostor in imajo svoje interese. Moramo se boriti in se bomo borili, da ta prostor ostane čim dlje za vse. In da ga preprosto ne prepustimo.

Privatna lastnina je sveta krava, obstajajo lobiji, ki onemogočajo katero koli možnost za mladega človeka, da ima streho nad glavo. Mi, ki smo generacija migrantov ne bomo nič podedovali, ne bomo podedovali nobenega kapitala od svojih staršev, ker so ostali tam in tudi če bi prevedli njihov kapital v tukajšnji denar, to ni nobeden denar, za ta denar bi lahko kupili 5 ceglov. Mi torej nimamo druge možnosti, kot da se borimo za skupno dobro. Preko te borbe lahko dobimo nekaj, kar je skupno za vse. To ne pomeni, da bomo skvotali stanovanja, in želimo živeti zastonj. Ne! Želimo pa opozoriti, da je veliko praznih stanovanj, ki propadajo, da so cene nepremičnin visoke; nam gre za to da bi bolj pravično porazdelili to bogastvo. Torej vsaka ta akcija bo usmerjena na tiste, ki imajo stiske s prostori, stiske brezdomcev, ali tistih, ki so zaprti v psihiatričnih bolnicah in bi hoteli na novo zaživeti. Ljubljana ima te programe, a je teh absolutno premalo.

Moramo se boriti za to, da se odpirajo prostori, kjer bi se dalo vse te ideje uresničiti. Projekt Izhod je bil projekt, povezan s psihiatričnimi bolniki, ki so se osvobodili in so hoteli zaživeti drugače, v odprti družbi. Tukaj je bil problem imeti stanovanje za samostojno življenje. Naša generacija ne bo imela niti pokojnine, ne bo imela niti svojih stanovanj. Kaj pa šele naši otroci. Recimo da trenutna generacija dobiva vsake toliko pomoč od svojih staršev, kaj se je akumuliralo v prejšnji Jugoslaviji, a za nas tega ne bo. Kako pa bodo živeli naši otroci? Mi nimamo možnosti, da bi akumulirali kot so to delali naši starši. Torej ni druge možnosti kot odpreti nove oblike boja, tudi stare, a obnovljene, se boriti, delati na vprašanju skupnega, na pravični delitvi bogastva, na alternativni ekonomiji. Moramo delati na vzpostavitvi kooperativ ali nekaterih drugih oblik, ki nimajo kot glavno obliko organizacije profit ampak nek drug cilj delovanja.